

AZERBAIJAN PAZAR ARAŞTIRMASI

Yasemin Aslım GÜNDÜZ

Uluslararası İlişkiler Uzmanı

EKİM 2016

TEMEL SOSYAL GÖSTERGELER

Nüfus	9,8 Milyon (2015)
Dil	Azerice
Din	İslam
Yüzölçümü	86,600 km ²
Başkent (nüfus)	Bakü
Başlıca Şehirler	Gence Sumgayıt Lenkeran Mingeçevir Nahçıvan
Yönetim Şekli	Cumhuriyet
Cumhurbaşkanı	İlham Aliyev
Başbakan	Artur Rasizade
Para Birimi	Manat

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

	2011	2012	2013	2014	2015
GSYİH (milyon Dolar)	65.952	69.980	74.157	75.239	53.048
Reel büyüme oranı(% , ort)	0,1	2,2	5,8	2,0	1,0
Kişi başına düşen GSYİH (dolar)	15.678	16.245	17.018	17.509	17.642
Enflasyon (% , ort.)	5,6	-0,3	3,7	-0,1	7,8
Cari denge (milyon \$)	17.156	14.882	13.080	10.431	-222
İşsizlik (% , ort.)	5,4	5,2	5,0	5,4	5,3
Döviz Kuru (Manat/\$)	0,79	0,78	0,78	0,78	1,23
Kaynak: The Economist Intelligence Unit. Ekonomi Bakanlığı					

ÜYESİ OLDUĞU KURULUŞLAR

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİT), Avrupa Kafkasya Asya Ulaştırma Koridoru (TRACECA), Avrupa Konseyi (AK), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Birleşmiş Milletler (BM), Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı (CICA), Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova Grubu (GUAM), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ), Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Polis Teşkilatı (INTERPOL), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)

DIŞ TİCARET

Azerbaycan ekonomisinde 1996 yılından itibaren başlayan büyüme 2011 yılında da sürmüş 2012 yılında % 2,2'lik bir büyüme oranıyla milli gelir 67,3 milyar dolar, 2013 yılında ise 73,5 milyar dolara, 2014 yılında ise 75,2 milyar dolar, 2015 yılında 53 milyar dolar seviyesine düşmüştür.

Doğrudan yabancı yatırımlar Azerbaycan'ın ekonomik canlanmasında anahtar rolü oynamıştır. Azerbaycan ülkedeki ekonomik sorunların aşılması ve istikrarın sağlanması neticesinde özellikle petrol çıkarma ve işleme sanayii bakımından yabancı yatırımlar açısından çok cazip bir pazar haline gelmiştir. Ülke ekonomisi çift yapılıdır. Bir yandan petrol (hidrokarbon) ve ona bağlı hizmetler ile müteahhitlik sektörlerinde hızlı bir gelişme eğilimi gözlenirken, diğer yandan petrol dışı sanayi sektörlerinde yatırım eksikliği gözlenmektedir. Bunun sonucunda petrol dışı sektörlerde düşük istihdam, yetersiz vergi geliri ve ihracat dolayısıyla da ithal ürünlerinde rekabetle başa çıkamama gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Doğrudan yabancı yatırımların önemli kısmı petrol üretimi ve çıkarımı alanlarına olmuştur. Sermaye yatırımlarının %60 gibi önemli bir oranı hidrokarbon sektöründedir. Yabancı yatırımcılar imalat sanayi sektörüne yatırım yapmaktan kaçınmaktadırlar. (kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Azerbaycan dış ticaret politikasında belirleyici unsur enerjidir. Petrol ve doğalgaz Azerbaycan'ın ihracatında yüzde 90 paya sahiptir. İthalatında ise yüzde 80 civarında mamul maddeler yer almaktadır.

2015 yılında Azerbaycan'ın ihracatı 15 milyar dolara, ithalatı ise yaklaşık 11 milyar dolar ulaşmıştır. Azerbaycan'ın dış ticareti 4 milyar dolar fazla vermiştir. Azerbaycan'ın 2015 yılında dış ticaret hacmi ise 25 milyar dolar olmuştur. (kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Azerbaycan'ın başlıca ticaret ortakları Rusya, İtalya, Tayland, Türkiye, Hindistan, İsrail ve Romanya'dır. En önemli ihracat maddeleri ise ham petrol ve türevleri, gıda ürünleri, metal ve tekstildir. En önemli ithalat maddeleri ise makine ve ekipmanları, otomotiv, metal, tütün mamülleri, buğday, makine ve aksesuarlarıdır. (kaynak:trademap)

DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ

	2011	2012	2013	2014	2015
İhracat(milyon \$)	2.063	2.584	2.960	2.876	1.900
İthalat(milyon \$)	1.388	1.638	1.726	2.229	1.626
Hacim(milyon \$)	3.453	4.222	4.686	5.105	3.526
Denge(milyon \$)	677	949	1.233	646	272
Kaynak: Trademap					

BAŞLICA İHRAÇ ÜRÜNLERİ (Milyon dolar)

GTİP NO	ÜRÜN	2013	2014	2015
2709	Ham Petrol	20.244	18.404	14.571
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1.208	1.365	438
9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen eşya	132	175	154
3901	Etilen polimerleri	76	105	120
7108	Altın	0	0	101
Kaynak: Trademap				

BAŞLICA İTHAL ÜRÜNLERİ (Milyon Dolar)

GTİP NO	ÜRÜN	2013	2014	2015
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	4	5	383
8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	193	166	340
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	556	473	325
9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen eşya	57	48	271
1001	Buğday ve mahlut	395	294	257
Kaynak: Trademap				

İHRACATINDA BAŞLICA ÜLKELER (milyon Dolar)

	2012	2013	2014
İtalya	5.547	5.990	4.806
Endonezya	1.757	2.772	2.013
Almanya	965	1.357	1.926
İsrail	1.667	1.261	1.767
Fransa	1.776	1.131	1.523
Türkiye (14. Sıra)	600	526	502
Kaynak: Trademap			

İTHALATINDA BAŞLICA ÜLKELER (milyon Dolar)

	2013	2014	2015
Rusya	1.378	1.514	1.314
Türkiye	1.520	1.481	1.287
İngiltere	496	1.325	978
Almanya	780	827	703
Çin	632	568	697
Kaynak: Trademap			

Tarım ve Hayvancılık

Tarım Azerbaycan ekonomisinin petrolden sonra ikinci önemli sektörüdür. Toplam işgücünün %40'ı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Azerbaycan, iklim ve toprak yapısı bakımından tarıma elverişli bir ülkedir. Güney bölgelerinde bir sezonda 2 ürün almak mümkündür. Azerbaycan'ın başlıca tarım ürünleri pamuk, tütün, çay, zeytin, sebze ve meyvedir. Ham ipek üretimi ve buna bağlı olarak dut ağacı tarımı da oldukça yaygındır. İyi kalitede zeytin üretilmesine rağmen zeytinyağı ve sabun üretimi Ermenistan'da gerçekleştirilmektedir.

Petrolden sonra ihracatta en önemli ikinci sektör olmasına rağmen tarım sektörünün ihracat gelirlerindeki payı Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre %5 civarındadır. Söz konusu istatistiklerin ülkenin en büyük konsorsiyumunun petrol ihracatına ilişkin verileri kapsamaması nedeni ile tarımın ihracat gelirleri içindeki payı gerçekte çok daha düşüktür.

Gıda işleme alanında en büyük Azeri firması olan "Nabran", meyve suyu, reçel ve turşu üretmekte ve üretiminin önemli bir kısmını BDT ülkelerine, Almanya, İsrail ve ABD'ye ihraç etmektedir. Gıda alanında Türk sermayeli "Azersun Holding" in de büyük pazar payı vardır. Azerbaycan'da süt ürünleri üretimi de önemli bir yere sahiptir ve bu alandaki başlıca firmalar "ADC", "Milk-Pro" ve "Taimex" tir. Azerbaycan'da tüketilen etin dörtte biri ve yumurtanın üçte biri ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Ülkenin en büyük mezbahası ve et işleme tesisleri "Azet" tarafından işletilmektedir.

Sanayi

Azerbaycan'ın sahip olduğu zengin yer altı kaynakları sebebiyle sanayi yapılanması da genel anlamda petro- kimya, kimya ve makine imalat sektörleri etrafında oluşmuştur.

İmalat sanayi sektörünün toplam sınıai üretime katkısı son on yılda önemli oranda düşüş göstermiştir. Bunun başlıca nedeni petrol ve gaz üretim sektörlerinde gözlenen hızlı büyüme eğilimidir. İmalat sanayinin toplam üretim içindeki payı 1995'te %60, 2001-2002 yıllarında %40 civarında iken 2012 yılında bu oran %17'ye düşmüştür. Petrol sektörü imalat sanayi sektörü içinde de önemli bir role sahiptir. Metalürji sektörü, dünya metal fiyatlarının olumlu gidişatı ve çelik sektörü de dahil olmak üzere bazı metal tesislerinin yeniden faaliyete geçmesi sayesinde son yıllarda önemi artmıştır.

Çok düşük düzeydeki dayanıklı tüketim malları üretimi de son yıllarda artış göstermiştir. Özellikle klima üniteleri, buzdolabı ve televizyon gibi ürünlerin üretiminde artış meydana gelmiştir. Yine de, iç piyasada üretilen tüketim malları başta Türkiye olmak üzere yabancı ülkelere ithal edilen daha iyi kalitede uygun fiyatlı malların rekabeti ile karşı karşıyadır.

İnşaat ve Müteahhitlik Hizmetleri

İnşaat ve müteahhitlik hizmetleri faaliyetleri petrol ve gaz sektörlerindeki gelişmeye yakından bağlıdır. Petrol ve gaz boru hatları ve hidrokarbona bağlı altyapı inşaatları sektörün canlanmasında önemli rol oynamıştır.

Türk firmalarının üstlendikleri projeler arasında TRASECA "İpek Yolu" projesi çerçevesinde kara yollarının inşası, baraj yapımı, elektrik santralleri inşası ve modernizasyonu, iş merkezleri kurulması, lüks konut inşası, Sangaçal terminali tank rezervuar işi, orduevi binası inşası, Merkezi Bank binasının inşası, Beynelhalk Bank binasının inşası, Bakü Hava Alanı inşası, Nahçıvan Hava Alanı inşası, Bakü

Eğlence Merkezi inşası, Avrupa Oteli inşası, ISR Plaza inşası, “Güney Mugan” projesi, tarihi ve turistik komplekslerin bakım ve onarımı, petrol boru hattı ile ilgili yapım ve onarım işleri, Bakü Sahil Projesi, kombine gaz çevirimi elektrik santrali, Nahçıvan baraj inşası vs. gibi işler yer almaktadır.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Azerbaycan’da beş havaalanı bulunmaktadır: Bunlar Bakü Haydar Aliyev Uluslararası Havaalanı ile Gence, Nahçıvan, Yevlah ve Zerdab havaalanlarıdır. Azerbaycan’dan 30 ülkeye doğrudan uçuş yapılmaktadır. Ulusal havayolları “AZAL”, 20 istikamete doğrudan uçmakta, ülke içerisinde ise sadece üç bölgeye uçmaktadır. Ülke içerisinde seyahat etmenin en hızlı ve güvenli yolu şehirlerarası otobüslerdir. Bakü’den tüm şehirlere otobüsle ulaşım sağlandığı gibi Tiflis’e otobüsle 10 saatte gidilebilmektedir. Bakü’den Tahran’a da otobüs seferleri düzenlemektedir. Azerbaycan karayolları ağının toplam uzunluğu 28.030 kilometredir, ancak bunun yüzde 60’lık bir kısmı rehabilitasyona ihtiyaç duymaktadır. Demiryollarının uzunluğu ise 2.957 kilometredir.

Azerbaycan’ın telekomünikasyon altyapısı henüz yeterince gelişmemiş olsa da bu alanda büyük yatırımlar yapılmaktadır.

Perakende Sektörü

Perakende ticaret sektörü, Azerbaycan’da halen geleneksel pazar ve çarşıların ağırlıkta olduğu, ancak son dönemlerde tüketim mallarına talebin ve dolayısıyla halkın özel tüketim harcamalarının artması ile şekil değiştirmeye başlayan bir sektördür. Bakü’de yoğunlaşan Batı tarzı süpermarket zincirlerinden pazar payı en yüksek olanları Ameli, Neptun, Continental, New World Market, City Market ve Migros Türk’tür. Bu süpermarketlerde satılan ithal gıda ürünlerinin yüzde 46’sı Türkiye’den, yüzde 25’i Rusya’dan, yüzde 20’si İran’dan, yüzde 6’sı Avrupa Birliği’nden ve yüzde 2’si ABD’den ithal edilmektedir.

Finansal Hizmetler

1992 yılında kurulan ve 1995 yılında bağımsızlık kazanan Azerbaycan Merkez Bankası (“Milli Bank”), para politikalarından ve finans sektörünün denetlenmesinden sorumludur. Merkez Bankası, çalışmalarını Aralık 2004 tarihli Merkez Bankası Kanunu çerçevesinde yürütmektedir. Azerbaycan Merkez Bankasının dışında diğer bir devlet bankası olan Azerbaycan Beynelhalk Bankası (%50.2’si devletin) bulunmaktadır. Bunların dışında 42 özel banka ülkede faaliyet göstermektedir.

Ülkedeki en büyük bankalar, kamuya ait olan “Capital Bank” ile kısmen özelleştirilmiş olan “International Bank of Azerbaijan”dır. Sektör, yabancı bankalara açıktır. Bankacılık sektörünün özel sektöre açtığı kredilerin hacmi son yıllarda giderek artmaktadır.

Azerbaycan’da ikinci piyasalar gelişmemiştir. Bono, poliçe ve çek gibi kambiyo senetleriyle ilgili yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Bu durum ödemelerin nakit olarak yapılmasına sebebiyet vermektedir. Ekonominin kaydi para mekanizmasını sağlayacak yasa, sistem veya ödeme araçlarından yoksun olması, kayıt dışı ekonomiyi teşvik etmekte ve ticari hayatta çeşitli risk ve sorunların meydana gelmesine yol açmaktadır.

TÜRKİYE-AZERBAYCAN ARASI TİCARET

Firmalarımızın Azerbaycan'daki yatırımları toplamı 9 milyar Dolardır. Ülkede 25 bini aşkın kişiye iş imkanı sunan 2600'den fazla Türk sermayeli şirketin yatırımları ağırlıklı olarak telekomünikasyon, bankacılık/sigorta, ulaştırma, gıda ticareti, tekstil, eğitim, mobilya ve inşaat malzemeleri sektörlerine yönelmiştir. Ülkemizde 2015 Aralık ayı itibarıyla Azerbaycan sermayesine sahip 1771 şirket faaliyet göstermektedir.(kaynak:DışişleriBakanlığı)

Azerbaycan'ın ülkemizdeki yatırımları 4 milyar Doları aşmıştır. Türk müteahhitlik firmaları Azerbaycan'da şimdiye kadar toplam 11 milyar dolar değerinde 347 proje üstlenmişlerdir. (kaynak: Dış İşleri Bakanlığı)

Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı; ihraç ürünlerinin bu ülkede tanınmaya başlaması, Azerbaycan'ın en önemli ticaret partnerlerinden biri olan İran'ın ihraç ürünlerinin Türk ihraç ürünlerine kıyasla düşük kalitede olması, Azerbaycan-Rusya Federasyonu arasındaki Kuzey Kafkas demiryolunun kapalı olması, Türk şirketlerinin Azerbaycan piyasasında şube açmak suretiyle Türkiye'den ithalat yapması ve bu malları iç piyasada pazarlaması gibi nedenlerle 1993 yılından bu yana yükselme eğilimi göstermektedir. Ancak, yüksek gümrük vergisi oranları nedeni ile iki ülke dış ticareti potansiyelinin gerisinde kalmaktadır. (kaynak: Kalınma Bakanlığı)

Türkiye'nin Azerbaycan'a olan ihracatında makineler ve mekanik cihazlar ve yedek parçaları, demir ve çelikten eşyalar, elektrikli makina ve cihazlar ve yedek parçaları, mobilya, otomotiv, optik alet ve cihazlar, motorlu kara taşıtları ve yedek parçaları, mineral yakıtlar, petrol ve türevleri gibi ürünler önemli paya sahiptirler. Bunun yanı sıra Türkiye'nin tuz, kükürt, taş, alçı ve çimento, kağıt, karton ve mamulleri, sabun ve muhtazarları, sebze ve meyveler gibi birçok diğer ürünlerde ihracat potansiyeli bulunmaktadır.

Diğer taraftan, son dönemde önem verilmeye başlanan sağlık hizmetleri alanındaki yatırımlara bağlı olarak hastahane ekipmanları ve medical ekipmalar ile çevre sağlığı konusunda danışmanlık ve müteahhitlik alanında imkanlar olduğu değerlendirilmektedir. (kaynak: Kalkınma Bakanlığı)

Başlıca İhraç Ürünlerimiz : Mobilya, demir/çelikten aksamı, kıymetli metaller, muhtelif inşaat malzemeleri. (kaynak: Dış İşleri Bakanlığı)

Başlıca İthal Ürünlerimiz : İşlenmemiş alüminyum, etilen polimerleri (ilk şekillerde), petrol yağları, asiklik hidrokarbonlar, hayvan derileri, petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar, işlenmemiş kurşun, pamuk ipliği. (kaynak: Dış İşleri Bakanlığı)

Türkiye-Azerbaycan arası dış ticaret değerleri

YIL	İHRACAT(milyon \$)	İTHALAT(milyon \$)	HACİM	DENGE
2012	2.587	340	2.927	2.247
2013	2.961	334	3.294	2.627
2014	2.876	291	3.167	2.585
2015	1.899	232	2.131	1.667

Kaynak: Trademap, TÜİK

Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı (bin \$)

GTİP	ÜRÜN	2013	2014	2015
9403	Diğer mobilyalar vb. Aksam, parçaları	124.459	142.248	78.730
7308	Diğer kabuklu meyveler	134.541	126.811	70.629
9619	Hijyenik vb. ürünler	59.752	59.713	60.520
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları-sabunlar hariç	46.712	56.539	54.063
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	17.055	64.139	41.094

Kaynak: Trademap

Türkiye'nin Azerbaycan'dan ithalatı (bin \$)

GTİP	ÜRÜN	2013	2014	2015
7601	İşlenmemiş alüminyum	104.858	115.925	64.830
3901	Diğer kabuklu meyveler	52.471	69.651	62.550
2905	Asiklik alkoller vb. Halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış/nitrozalanmış türevleri	8.528	15.897	22.574
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	35.502	24.259	19.593
7108	Altın	0	0	12.783

Kaynak: Trademap

İKİ ÜLKE ARASINDA İMZALANAN ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	01.11.1992
Kara Ulaştırması Anlaşması	01.11.1992
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	09.02.1994
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	09.02.1994
Karma Ekonomik Komisyon II. Protokolü	31.01.2002
Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı ve İcra Planı	06.11.2007
Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması	06.11.2007

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Azerbaycan Cumhuriyetinin “Tüketici Haklarının Korunması Hakkında Kanunu” gereğince uygunluk sertifikası (Standart Belgesi) olmayan ürünlerin satışı ve kullanılması yasaktır.

Azerbaycan’a yabancı ülkelerden malların ithalatının yapılabilmesi için milli sertifika belgelerine uygun olarak, malların standart belgesi ve deneme protokollarının Azerbaycan Standartlaştırma, Metroloji ve Patent üzere Devlet Komitesi’ne takdim olunması ve bu malların milli sertifikalaştırma sisteminde testlerinin yapılması gerekmektedir.

Ancak, ithal edilen mallarda BDT Ülkeleri’nin standart kurumları ile TSE tarafından verilen standart belgeleri geçerli olarak kabul edilmektedir.

Tarife Dışı Engeller

Nakliyatla ilgili sorunlar

- Geçiş belgesi yetersizliği
- Gecikme cezaları
- Taşımacılıkta Karayoluna bağımlılık
- Gümrük uygulamaları
- Vize uygulaması
- Çalışma izninin zorlaştırılması
- Bürokrasi
- Tekelleşmenin yaygınlaşması

Pasaport ve Vize İşlemleri

Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ticarete karşılaşılan önemli sorunlardan biri de vize uygulamalarıdır. Birinci derece pasaport, hizmet pasaportu ve diplomatik pasaportlara vize uygulanmamaktadır. İşadamlarının ülkeye girişlerinde vize gerekmektedir. Karayolu ile yapılacak girişlerde Azerbaycan Büyükelçiliği’nden ya da İstanbul Başkonsolosluğu’ndan vize alınması gerekmektedir. Vize bedelleri 40 ila 250 \$ arasında değişmektedir. En fazla bir ay için vize alınabilmekte, resmi yazı ile müracaat edilmesi gerekmektedir. Havayolu ile yapılan girişlerde ise havaalanında vize alınması mümkündür.